

ANLATMAYA BAĞLI EDEBİ METİNLERİN ÖZELLİKLERİ

1. Olay çevresinde gelişir.
2. Yapı unsurları vardır (olay, kişi, zaman, yer).
3. Yazar eserini oluştururken ilahi, kahraman gözlemci bakış açısını kullanır.
4. Betimleme, öyküleme vb. anlatım türleri kullanılır.
5. Masal, destan, halk hikâyesi, anonim, sözlü gelenek ürünü, mesnevi, hikâye, roman türleri ise yazarı belli eserlerdir.
6. Kişileri başkahraman ve tali karakter ve tip olarak gruplandırılabilir.
7. Dilin şiirsel işlevi kullanılır. Metinler içinde dilin diğer işlevleri de vardır.
8. Giriş, gelişme, sonuç bölümleri vardır.
9. Metnin özelliğine göre üslubu da değişir.

FABLIN ÖZELLİKLERİ:

1. İnsanlar arasında cereyan eden olayları hayvanlar bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak isteyen edebi türdür.
2. Öğretici niteliklidir.
3. Teşhis ve intak sanatları üzerine kurulmuştur.
4. Dünya edebiyatında ilk ve önemli fabllar Hint yazarı Beydeba'ya aittir. Beydeba'nın fablları Kelile ve Dimne adlı bir eserde toplanmıştır. Ezop ve La fontaine'nin fablları vardır.
5. Türkçedeki ilk örneği Şeyhi'nin Harname'sidir.
6. Fabllar manzum (şiir) veya nesir (düz yazı) biçiminde yazılabilirler.
7. Manzum ve sonra mensur olarak söylenip yazılmıştır.
8. Kulaktan kulağa yayılarak sözlü anlatım döneminin edebiyat ürünleri olarak insanlık tarihinde yerini almış ve basit, kolay, ahlak ilkelerini öğretme işlevini yüklenmişlerdir.
9. Dil şiirsel işlevde kullanılır
10. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.

MASALIN ÖZELLİKLERİ:

1. Tekerlemeyle başlar.
2. Olay kişi mekân, zaman olağanüstüdür. Yer ve zaman belirsizdir. Masallarda yer kavramı sembolik bir biçimde yer alır. Genellikle uzak mekânlarda geçer. Bahsedilen yer isimlerinin çoğu hayalidir. Ne zaman, hangi yerde bulundukları asla bilinmez.
3. Kişiler ya çok iyi ya da çok kötüdür.
4. a. Anonim, b. nesir, c. olaya ve anlatmaya dayalı, ç. sanatsal, d. dilin şiirsel işlevde kullanıldığı, e. kahramanların tip olduğu, f. ilahi bakış açısının kullanıldığı, g. sözlü gelenek ürünü olan ğ. kurmaca metinlerdir.
5. Halk düşüncesinin, halk kültürünün ortak ürünüdür.
6. Masallar eğlendirici ve eğiticiidir.
7. Açık bir anlatımın tüm özellikleri bulunur. (Duruluk, yalınlık, açıklık...)
8. Döşeme, olay, dilek bölümlerinden oluşur.
9. Öğrenilen geçmiş zaman veya geniş zaman kullanılır.
10. Her masaldan bir öğüt, bir ders çıkarılabilir.
11. Masallarda olağanüstü varlıklar (cin, peri, melek) bulunabilir.
12. Masallar hep bir dilek ve mutlu sonla biter. Her zaman iyiler kazanır.
13. Niteliği ne olursa olsun her şeyiyle hayal ürünüdürler.
14. Kişileştirme, intak, mübalağa sanatları kullanılır.
15. Kahramanları tiptir.
16. İlahi bakış açısı vardır.

17. Dini ve ulusal öğeler yoktur.

18. 3, 7, 9, 40 vb rakamlar vardır (Genellikle Türk masallarında.)

19. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.

Masal-Fabl Karşılaştırması:

1. İkisi de olağanüstülük içerir.
 2. İkisinde de kişileştirme ve intak sanatı vardır.
 3. Masal tekerlemelerle başlar. Fablda böyle bir durum söz konusu değildir.
 4. İkisi de öğretici, sanatsal, kurmaca, ilahi bakış açısının hâkim olduğu, kahramanları tip olan, olaya ve anlatmaya dayalı metinlerdir.
 5. Fabllarda genellikle hayvanlar kahramandır. Masallarda ise devler, cinler, periler vardır.
 6. Masal anonimdir, fabl ise anonim değildir.
 7. İkisinde de yer ve zaman belirsizdir.
 8. Masallar her zaman mutlu sonla biter. Fabllarda böyle bir kaygı yoktur.
 9. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.
- Türk Masalları derleyicileri:** Naki Tezel, Pertev Naili Boratav, ziya Gökalp, Tahir Alangu Eflatun Cem Güney.
- Türk Masalları:** Keloğlan Masalları
- Dünya Masalları:** Grimm Kardeşlerin masalları (Alman), Andersen masalları (Danimarka)
- Fabl:** La Fontaine, Beydaba (Kelile ve Dinme)

DESTANIN ÖZELLİKLERİ:

1. Kişiler olağanüstü özellikler taşır.
 2. Oluşum yayılma, derleme gibi üç safhası vardır. Ancak bu safhalar yapma destanlarda görülmez.
 3. Dini ve milli öğelerde vardır.
 4. a. Anonim, b. nesir, c. olaya ve anlatmaya dayalı, ç. sanatsal, d. dilin şiirsel işlevde kullanıldığı, e. kahramanların tip olduğu, f. ilahi bakış açısının kullanıldığı, g. sözlü gelenek ürünü olan ğ. kurmaca metinlerdir.
 5. Ulusu derinden etkileyen olaylar ve hayatta karşılaşılan ve anlaşılamayan şeyleri yorumlamak amacıyla oluşturulan mitler sonucunda ortaya çıkmıştır.
 6. Çevre belli belirsizdir.
 7. Yiğitlik ve yurt sevgisi ön plandadır.
 8. Abartmalara, sıfatlara, benzetmeler yer verilir. Anlatımı süslüdür.
 9. İlk başta manzum (Türk destanlarında hece ölçüsü kullanılmıştır.) sonra manzum mensur karışık yazılmıştır.
 10. Destanlar ozan denilen yetenekli kişilerce söylenir.
 11. Olağan ve olağanüstü olaylar yan yanadır.
 12. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.
- Masal-Destan karşılaştırılması:**
1. Masal konuları çeşitli olmasına rağmen destan konularında kahramanlığa fazla yer verilir. Genellikle milletlerin geçmişindeki önemli olaylar ve büyük kahramanlar etrafında destanlar oluşur.
 2. Destanlarda, masal kahramanı olarak bilinen perilerin yaşayışına benzer bir hayat süren destan kahramanları vardır. Kahramanlara olağanüstülükler verilmiştir. Oğuz Destanı'nda Oğuz'un evlendiği kızlar gibi. Ancak masal kahramanlarının hayali olmasına karşılık destan kahramanlarını biz tarih sayfalarında bulabiliriz. Oğuz Kağan gibi.
 3. Destanlar masallara göre yapı unsurları (olay, kişi, mekân) bakımından daha gerçekçidir.
 4. Her ikisi de anonimdir.

5. Masallar her zaman düzyazı şeklindedir. Destanlar ilk başlarda manzumdur.
6. İkisinde de kahramanlara olağanüstülük yüklenmiştir.
7. Destanlarda ulusları etkilene olaylar oncunda çıkmıştır. Masallarda böyle bir durum yoktur.
8. Masallarda dini ve milli unsur yoktur. Ancak destanlarda vardır. Destanlar milletlere aittir. Masalların milleti yoktur.
9. Masallarda tekerleme vardır.
10. Destanlar ozan denilen yetenekli kişiler söyler. Masallarda masal anlatıcıları vardır.
11. Her ikisi de ilahi bakış açısıyla yazılmış, kurmaca, olaya dayalı edebi (sanatsal) metinlerdir.
12. Dil şiirsel işlevde kullanılır.
13. Destanlar ezgiyle söylenir. Masallar ezgiyle söylenmez.
14. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.
15. Her ikisi de sözlü gelenekten gelmiştir.
16. Masallar tekerlemelerle başlar.
17. Destanlardaki oluşum aşamalarını masalarda göremeyiz.
18. Destanlarda milli ve dini unsurları görebiliriz ancak destanlarda bu unsurları göremeyiz.
19. Masallarda amaç bir ders vermektir. Destanlardaki amaç ise bir milletin geçmişini anlatmaktır.

HALK HİKÂYELERİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Halkın ortak duygularını yansıtan, anlatma yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan hikâyelerdir. Öykü türünün eski biçimleri olan bu ürünler halkın içinde ve halk diliyle oluşmuştur.
2. Halk hikâyeleri, destan ile günümüz modern hikâye arasından bir köprü görevi üstlenmiştir.
3. XV. yüzyılda itibaren destanların yerlerini tutmaya başlayan ve günümüzde de özellikle Doğu Anadolu'da yaşamaya devam eden halk hikâyeleri âşık dediğimiz anlatıcılar tarafından günümüze kadar getirilmiştir.
4. Halk hikâyeciliği geleneği destanlarla başlayıp, Dede Korkut Hikâyeleri, Battalname, Danişmentname, Gazavatname, Hamzaname, Saltukname ile devam eden anlatma geleneğinin XV ile XX. yüzyıl arasındaki sözlü edebiyatın aşamalarından biridir.
5. Halk hikâyeleri belli bir olay üzerine kurulan bir çeşit öykü gibidir. Dolayısıyla, kahramanlarıyla gerçek yaşamdaki insanlar arasında benzer özellikler vardır. Hikâyelerdeki olay ve kişiler, oluştukları dönemin sosyal yapısını, kültürel özelliklerini, duyuş ve düşünüşünü kısacası zihniyetini yansıtan birer araçtır.
6. Oluşma şekillerine bakıldığında halk hikâyeleri ile destanlar arasında benzerlikler görülür, ilk olarak hikâyeye konu olan bir olay gerçekleşir. Sonra bu olay sözlü gelenek içinde kuşaktan kuşağa aktarılır. Bu aktarmalarda, hikâyeyi anlatanlar bazı bölümlerine türkülerini de dâhil eder, böylece anlatıma müzik de eşlik eder. Daha sonra âşıklar (saz şairleri, halk şairleri) bu hikâyeleri belli bir sıraya göre yeniden düzenleyerek halka açık yerlerde, saz eşliğinde anlatırlar. Böylece son şeklini alan halk hikâyeleri, sonradan yazıya geçirilerek unutulmaktan kurtarılmış olur.
7. Âşıklar bu hikâyeleri anlatırken, kendi yorumlarını, hayal güçlerini ve üsluplarını katarak hikâyeyi zenginleştirirler. Bu yüzden aynı hikâyenin farklı yörelerde, farklı biçimleriyle karşılaşmak mümkündür.
8. Hikâyelerde "aldı sazı eline", "aldı Kerem" "bakalım ne dedi", "deyüp kesti" gibi kalıplaşmış sözler bulunur.
9. Halk hikâyelerinde mekân unsuru, destan ve masallardakine göre daha belirgin, ancak modern hikâye ve romandakine göre

daha yüzeyseldir. Genellikle kent, ülke adları veya fizikî mekân adları (kale, saray, bahçe, dağ köşk gibi) verilir, fakat bunlarda da ayrıntılı ve gerçekçi bir betimleme görülmez.

10. Hikâyelerde geçen olayların gerçekleştiği genel zaman dilimi çoğunlukla belirsizdir. Bazı hikâyelerde "çok eski zaman, bir zaman vaktin birinde, bir gün, gel zaman git zaman" gibi belirsiz anları ifade eden kalıplaşmış sözler yer alır. Bu, dinleyiciye hayal zenginliği kazandırır. Bunun yanında "yedi gün, yedi ay, yetmiş yıl, kırk yıl, dokuz gün" gibi sayılara bağlı olarak ifade edilen zamanlar da vardır. Üç, beş, yedi, dokuz, kırk gibi sayılarla oluşturulan motifler hikâyelerin yanı sıra destan ve masallarımızda da sık sık kullanılmıştır.

11. Hikâyedeki kahramanlar gerçeğe yakındır, destanlarda olduğu gibi olağanüstülüklerle fazla yer verilmez.

12. Anlatımda nazım ve nesir iç içedir. Olaylar nesirle duygular nazımla ifade edilir. Âşık hikâye anlatırken bazı yerlerde konuşmasına ara verir, kahramanların ağzından genellikle mâni biçiminde türkü söyler. Hikâyeci âşık, bazen ayakta dolaşarak gerektiğinde jest ve mimiklerle hikâyedeki kahramanların konuşma ve duygu özelliklerini ses taklitleriyle belirterek anlatır, çalar ve söyler. Bu yönüyle halk hikâyelerinde şiir, müzik, hikâye ve oyun iç içedir.

13. Halk hikâyeleri, genellikle kasaba ve köylerde; uzun kış gecelerinde, ramazan gecelerinde, düğünlerde ve başka nedenlerle yapılan toplantılarda anlatılır. Kırsal bölgelerde köy odaları; kasaba ve şehirlerde ise genellikle kahveler bu anlatımlar için seçilen mekânlardır. Bir hikâyenin anlatımı; konunun uzunluğuna, hikâyeci-âşıkların gücüne, dinleyicilerin ilgisine göre, her bir toplantı dört - beş saat olmak üzere 3-7 gece, hatta kimi zaman daha da uzun sürer. Anlatıcı, bazen temaya bağlı kalarak kendisi de hikâyeye eklemeler yapabilir. Hikâyecinin yere ve zamana göre, asıl konuya eklediği başka olay ve menkıbeler "karavelli" adı verilir.

14. Halk hikâyelerinde halkın günlük yaşamda kullandığı sözcük ve deyimlerle zenginleştirilmiş, yöresel tabirlerin de yer aldığı yalın bir dil kullanılır. Gerek dinleyici gerek anlatıcı olsun, halktan kişiler olması kullanılan dilin sade ve anlaşılır olmasını gerektirir.

15. Halk hikâyeleri metinleri birer edebî metindir, kurmacadır. Sanatsal yönü bulunun bu metinlerde dil, şiirsel işleviyle kullanılmıştır.

16. Bu hikâyelerin anlatımında ilahi bakış açısı kullanılır.

17. Halk hikâyelerinde din ve kahramanlık konuları da bulunmakla beraber en önemli tema aşktır. Aşk temasıyla oluşan önemli halk hikâyeleri şunlardır. Tahir ile Zühre, Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Arzu ile Kamber, Emrah ile Selvihan.

18. Halk hikâyeleri genellikle üç bölümden oluşur: Dinleyiciyi hikâyeye hazırlamak amacıyla söylenen ve asıl konuyla ilgisi bulunmayan birinci bölüme "döşeme" adı verilir. Döşemede genellikle eski âşıkların adı anılır, bir tekerleme söylenir, dinleyicilere dürüstlük, erdemli olmak, birlik ve beraberlik gibi evrensel mesajlar verilir: Bir dua ile başlayan hikâyenin anlatıldığı bölüm ise ikinci bölüm yani "asıl olay"dır. Bu bölümde kahramanlar ve konu kısaca tanıtıldıktan sonra hikâyeye anlatılır. Üçüncü bölüme dua adı verilir. Bu bölümde sevip kavuşamayanlar için dua edilir. Hikâyeye anlatıcısı (âşık) alçak gönüllük göstererek "Ustamızın adı Hıdır, elimizden gelen budur." diyerek hikâyeyi bitirir.

19. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.

20. Bazı halk hikâyelerinde kahramanlar rüyalarında bade içerler. Rüyada bade içen kahraman âşıklık mertebesine erişir.

Bu daha genellikle bir ermiş veya emriler tarafından aşığa içirilir. Bu halk edebiyatında sıkça kullanılan bir motiftir.

Konularına göre halk hikâyeleri:

1. **Aşk Hikâyeleri:** Uzun süre toplumun hafızasında yaşayan aşkların hikâyeleştirildiği sevgi temasını işleyen hikâyelerdir. Bunların bir bölümü saz şairlerinin hayatı üzerine kurulmuştur. Aşk hikâyelerinde birbirine kavuşmaları önleyen din ayrılığı (Kerem ile Aslı), sınıf ayrılığı (Emrah ile Selvihan), servet eşitsizliği (Arzu ile Kamber) gibi toplumsal engellerle mücadeleler anlatılır.

2. **Kahramanlık (Destansı) Halk Hikâyeleri:** Daha çok destana ait bazı özellikleri de içeren yiğitlik teması üzerine kurulan hikâyelerdir. Dede Korkut Hikâyeleri ve Köroğlu hikâyesi bu türün en güzel örnekleridir. Bu tür hikâyelerde tarihî kişiliği ön planda olan, tarihe mal olmuş kahramanların veya dinî açıdan önemi sayılan kişilerin maceraları konu edilir. Battal Gazi, Danişment Gazi, Hz. Ali ile ilgili hikâyeler bu türe örnek gösterilebilir.

Kaynakları bakımından halk hikâyeleri

1. **Türk Kaynaklı Olanlar:** Dede Korkut Hikâyeleri, Kerem ile Aslı, Âşık Garip ile Şahsanem, Emrah ile Selvihan, Köroğlu Hikâyesi, Karacaoğlan ile İsmihan Sultan...

2. **Arap - İslam Kaynaklı Olanlar:** Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha, Gazavat-ı Ali (Hz. Ali Cenklere), Battal Gazi, Danişment Gazi vs.

3. **İran- Hint Kaynaklı Olanlar:** Ferhat ile Şirin, Kehle ve Dimme,

Destan ve halk hikâyesinin karşılaştırılması:

1. Halk hikâyelerinde tarihi bir vak'anın olması şart değildir. Destanlarda tarihi olaylar anlatılır.

2. Halk hikâyelerinden nazım-nesir karışıktır. Zamanla nesir, nazma üstünlük kazanmıştır. Destanlar ise ilk önce manzum (nazım-şiir) şeklinde söylenmiş halk hikâyeleri gibi daha sonra nesre (düzyazı) kaymıştır.

3. Halk hikâyelerinde destana göre şahısların ve olayların anlatımında realist çizgilere daha çok yer verilmiştir. Halk hikâyelerinin yapı unsurları (olay, kişi, yer, zaman) destana göre daha gerçekçidir.

4. a. Anonim, b. sözlü gelenek ürünü olan c. olaya ve anlatmaya dayalı, ç. sanatsal, d. dilin şiirsel işlevde kullanıldığı, e. kahramanların tip olduğu, f. ilahi bakış açısının kullanıldığı, g. kurmaca metinlerdir.

5. Her ikisi de ozan veya âşık denilen ustalar tarafından ezgi eşliğinde söylenir.

6. Halk hikâyelerinin dili sadedir, halk söyleyişlerine yer verilir ancak destanlardaki söyleyiş süslüdür.

7. Oluşum aşamaları birbiriyle benzerlik gösterir.

8. Destanlarda konular daha çok kahramanlık yurt sevgisi iken halk hikâyelerinde kahramanlıktan çok aşk maceraları konunun ağırlığını teşkil etmektedir.

9. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.

10. Her ikisi de kültürel, sosyal siyasal... yapı hakkında bilgi verir.

Halk Hikâyeleri ile Mesnevinin Karşılaştırılması

1. Halk hikâyeleri manzum mensur karışıktır. Manzum bölümleri hece ölçüsüyle ve dörtlüklerle yazılır. Mesnevilerin tamamı aruz ölçüsüyle ve beyitle yazılır.

2. Halk hikâyeleri anonimdir. Mesnevilerinse yazarı bellidir.

3. Halk hikâyeleri genellikle saz eşliğinde söylenir Mesnevilerin müziği yoktur.

4. Her ikisinde de olağanüstülükler vardır.

5. Halk hikâyelerinin dili sadedir. Mesnevilerde Arapça ve Farsça sözcükler vardır.

6. Halk hikâyeleri Halk edebiyatı geleneğini yansıtır. Mesneviler ise Divan edebiyatı geleneğini yansıtır.

7. Halk hikâyelerinde kahramanlık öğeleri bulunur. Mesnevilerde böyle bir şey yoktur.

8. Halk hikâyeleri sözlü gelenek ürünüdür. Mesneviler yazılmıştır.

9. Yapı unsurları (Olay, kişi, zaman, yer) vardır.

MANZUM HİKÂYESİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Manzum hikâyeler edebi metinlerdir.

2. Konu ve özellik bakımından hikâye ile aynı özellikleri gösterirler. Mensur (Düzyazı) şeklindeki hikâyeden tek farkı şiir şeklinde yazılmış olmasıdır.

3. Manzum hikâyelerde şair ya bir olayı anlatır ya da bir öğüt verme çabası güder.

4. Manzum hikâyeler genellikle bir çevre tasviriyle başlar, ardından o çevrede bulunan kişiler anlatılır. Daha sonra ise olay anlatılır. Amaç okuyucuya bu bölümde ders veya öğüt vermektir.

5. Giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hikâye ile benzer özellikler gösterir.

6. Manzum hikâyeler düşündürücü ve eğiticiidir.

7. Manzum hikâyeler birçok bölümden oluşur. İlk bölümde anlatılmak istenen olaydan ve kişilerden bahsedilir. İkinci bölümde ise olaylar anlatılır ve örneklerle tasdik edilir. Üçüncü bölümde ise olay son bulur ve okuyucuya ders vermeyi güden cümleler yer alır.

8. Manzum hikâyede her olay işlenebilir. Sıradan olaylar, sosyal olaylar vs.

9. Manzum hikâyeler dörtlük, beyit, bent şeklinde de yazılabilir.

10. Mensur hikâyeden (düzyazı) hiçbir farkı yoktur. Kişiler, zaman, mekân, olay bu hikâyelerde de vardır. Tek farkı şiirselliktir. Dizelerdir. Kafiye ve rediftir.

11. Toplumu ilgilendiren olaylar işlenir.

12. Daha çok ders veren, eğitici, öğretici, etkileyici konular seçilir.

13. Ölçü ve uyağa dikkat edilir.

14. Anlam, alttaki dizelerde devam eder.

15. Karşılıklı konuşmalara yer verilir.

16. Dizelerin uzunlukları aynı olmayabilir.

17. Bu nazım şekli edebiyatımıza Tanzimat Dönemi'nden sonra girmiştir.

MESNEVİNİN ÖZELLİKLERİ

1. Klasik Türk şiirinde kullanılan nazım biçimlerindenidir.

2. Divan edebiyatı şiir geleneği içinde oluşan mesnevîler, günümüzün roman ve modern öykü ihtiyacını karşılayan metinlerdir.

3. Beyit sayıları sınırsızdır.

4. Aruz ölçüsünün kısa kalıplarıyla yazılır ve her beyit kendi arasında uyaklıdır. (aa, bb, cc, dd...) bu özelliklerinde dolayı uzun manzum eserler yazılmasına olanak sağlar.

5. Bir şairin, yazdığı beş ayrı mesnevîyi bir araya getirdiği esere hamse denir

6. Dini-tasavvufi, aşk ve öğretici konular ele alınır.

Mesnevi ile Manzum Hikâyesinin Karşılaştırılması

1. Mesneviler aruz ölçüsüyle ve beyitle yazılır, manzum hikâyelerde böyle bir zorunluluk yoktur.

2. Her ikisini de yazarı bellidir.

3. Her ikisi de olay çevresinde gelişen anlatmaya bağlı edebi metinlerdir.

4. Mesnevilerdin dili manzum hikâyeye göre daha fazladır.

5. Her ikisinde de yapı unsurları (olay, zaman, yer, kişiler) vardır.

6. Mesnevi Divan edebiyatı nazım şekillerindendir. Manzum hikâye modern biçimler arasına girer.

7. Mesnevilerde didaktik konular işlendiğinde ders çıkarılabilir. Ancak manzum hikâyeler zaten didaktik özelliktedir.

8. Mesneviler bireysel konuları işler ve konuları sınırlıdır. Manzum hikâyeler toplumsal konuları işler ve her şey konu olabilir.

HİKÂYENİN ÖZELLİKLERİ

1. Giriş, gelişme sonuç bölümleri vardır.

2. Yaşanmış ya da aşabilecek olaylar ele alınır.

3. Olay, durum, ben merkezli şeklinde üç çeşittir.

a.Olay Öyküsü: Olaya dayalı hikâyelerdir. Olay bir ya da birkaç kahraman çevresinde gelişir ve sürükleyicilik ögesi öne çıkar. Bu teknik Fransız yazar Guy de MAUPASSANT (Guy Dö Mopasan) tarafından geliştirildiği için Maupassant tarzı öykü de denir. Türk edebiyatındaki temsilcisi Ömer Seyfettin'dir.

b.Durum Öyküsü: Bu tür öykülerde merak ögesi ikinci plandadır. Kişisel ve sosyal düşünceler, duygu ve hayaller ön plandadır. Kişilerin yaşam koşulları yer ve zaman anlatılmaz sezdirilir. Bu teknik Rus yazar Anton ÇEHOV tarafından geliştirildiği için Çehov tarzı öykü de denir. Türk edebiyatındaki temsilcisi Sait Faik ABASIYANIK'tır.

c.Ben Merkezli Öykü: Geleneksel olarak, öteden beri kullanılan bir anlatı yöntemidir. Ben'li bir anlatımdır bu. Birinci kişi başından geçen bir olayı, içinde bulunduğu bir durumu, gözlem ve izlenimlerini bize anlatır. Bunun gibi çevresini, çevresindeki kişileri, bu kişilerin duygu ve düşünce evrelerini de yine birinci kişinin gözüyle görür, onun duygularıyla tanırız. Bu tür anlatışın okur için sağladığı yakınlık, canlılık gibi üstün yanları vardır. Dille ilgili engellerle karşılaşmadan anlatılanların içine kolayca girebiliriz. Öykünün kişilerini ayırma da kolaylık sağlar bu anlatış biçimi. Bunu da ekleyelim, öyküleyen birinci kişi her zaman öykünün ana kişisi olmayabilir, bunun yerine yardımcı kişilerden biri olabilir. Bu durumda daha nesnel bir anlatış belirir. Ama ister ana kişilerden biri olsun, ister yan kişilerden biri olsun öyküyü anlatan birinci kişi, yaşantıyı doğrudan verir bize.

4. Olay çevresinde oluşan edebi metinlerden anlatmaya dayalı edebi metinler grubuna girer.

5. Sanatsal ve kurmaca metinlerdir.

6. Tüm bakış açıları kullanılabilir. (İlahi, Kahraman, gözlemci)

7. Dil şiirsel işlevdedir. Ancak metin içinde dilin diğer işlevleri de kullanılabilir.

8. Genellikle tek bir olay vardır.

9. Konular nesir (Düzyazı) şeklindedir.

HİKÂYE VE ROMANIN KARŞILAŞTIRILMASI

1. Romanda ayrıntılara hikâyeye göre daha çok yer verilir.

2. Romandaki karakterler daha baskındır. Hikâyeye göre kahramanlar daha fazladır.

3. Her ikisinde de giriş gelişme sonuç bölümleri vardır.

4. **a.** Nesir, **c.** olaya ve anlatmaya dayalı, **ç.** sanatsal, **d.** dilin her işlevde kullanıldığı, **e.** kahramanların hem tip hem de karakter olabildiği, **f.** tüm bakış açılarının kullanıldığı, **g.** Yazılı olan **ğ.** kurmaca metinlerdir.

5. Her ikisinde de yapı unsurları (Olay, zaman, yer, kişi) vardır.

6. Yazarları bellidir.

7. Romanlarda yapı unsurları hikâyelere göre daha derinlemesine işlenir.

8. Romanda birden fazla olay vardır. Hikâyede tek bir olay vardır.

9. Her ikisi de düzyazı şeklindedir.

10. Her ikisinde de olay, zaman, mekân, kişi belirli ve gerçekçidir.

11. Romanlar hikâyelere göre daha uzundur.

GÖSTERMEYE BAĞLI EDEBİ METİNLERİN ÖZELLİKLERİ

1. Canlandırmak esastır.

2. Diyaloglardan oluşur.

3. Olay çevresinde oluşur.

4. Kurmaca, yazılı ve dil şiirsel işlevde kullanılır.

5. Jest ve mimik önemlidir.

6. Yapı unsurları vardır.

7. Sahne, oyuncu seyirci, tiyatro metnin önemli unsurlarıdır.

8. Belirli bir sahne düzeni içinde oyun sergilenir.

ANLATMAYA BAĞLI EDEBİ METİNLER İLE GÖSTERMEYE BAĞLI EDEBİ METİNLERİN KARŞILAŞTIRMASI

1. Her iki türde yazılan metinlerde yapı unsurları (olay, kişi, zaman, yer) vardır.

2. Her iki türde de olay çevresinde gelişen edebi metinlerdir.

3. Anlatmaya bağlı edebi metinlerde anlatmak esastır, göstermeye bağlı edebi metinlerde ise gösterme, sahne, dekor önemlidir.

4. Anlatmaya bağlı edebi metinlerde anlatım betimleme, öyküleme vb. anlatım çeşitleriyle yapılır, göstermeye bağlı edebi metinlerde olaylar gösterilerek anlatılır.

5. Göstermeye bağlı edebi metinlerde jest ve mimikler açıklamalarla belirtilir, anlatmaya bağlı edebi metinlerde bu tip hareketler anlatılır.

6. Dil her ikisinde de şiirsel işlevdedir.

7. Anlatmaya bağlı edebi metinlerde uzun ve kurallı cümleler kurulur. Göstermeye bağlı edebi metinlerde ise kısa ve devriktir.

8. Her ikisinde de giriş, gelişme, sonuç bölümleri vardır.

9. Anlatmaya bağlı edebi metinlerde okumak için, göstermeye bağlı edebi metinlerde izlemek içindir ve bu sebeple göstermeye bağlı edebi metinlerde diyaloglar vardır.

10. Anlatmaya bağlı edebi metinlerde olayın mutlaka anlatıcısı vardır. Bu anlatıcı herhangi bir bakış açısını kullanarak metni oluşturur.

GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU İLE MODERN TÜRK TİYATROSUNUN KARŞILAŞTIRILMASI

1. Geleneksel Türk tiyatrosu doğaçlamaya (tulûat) dayanır. Modern Türk tiyatrosu ise yazılı metne dayanır.

2. Her ikisinde de sahne düzeni vardır ancak geleneksel Türk tiyatrosunda sık kostüm ve dekora dikkat edilir.

3. Modern Türk tiyatrosundan farklı olarak geleneksel Türk tiyatrosunda kadın yoktur.

4. Modern Türk tiyatrosu'nda eser sergilenmeden önce defalarca prova yapılır. Geleneksel Türk tiyatrosunda prova yapmadan sahneleme söz konusudur.

5. Modern Türk tiyatrosunda dekor oldukça fazladır, sahne zengindir. Geleneksel Türk tiyatrosunda sahne fikri yoktur.

6. Modern Türk tiyatrosunda konuya uygun her çeşit müzik kullanılabilir, müziğin zamanlamasında sınır yoktur. Geleneksel Türk tiyatrosunda ise müzik modern Türk tiyatrosuna göre kısıtlı bir şekilde kullanılır.

7. Modern Türk tiyatrosunda duruma göre karakter ve tip vardır. Geleneksel Türk tiyatrosunda ise tipler vardır.

8. Modern Türk tiyatrosu, geleneksel Türk tiyatrosuna göre daha profesyoneldir.

9. Modern Türk tiyatrosunda teknoloji kullanılırken, Geleneksel Türk tiyatrosunda kullanılmaz.

10. Geleneksel Türk tiyatrosunda taklit ve yanlış anlaşılmalara önemli yer tutar.

11. Modern Türk tiyatrosu, geleneksel Türk tiyatrosuna göre konu bakımından daha çeşitlidir.
12. Geleneksel Türk tiyatrosunda halk söyleyişleri varken Modern Türk tiyatrosunda yoktur.
13. Geleneksel Türk Tiyatrosu'nda halk çevresinde modern Türk tiyatrosu ise aydın çevrede ortaya çıkmıştır.
14. Modern Türk tiyatrosu Tanzimat ile edebiyatımıza girmiştir.

EDEBİYATIMIZDAKİ İLKLER

İlk yerli tiyatro eseri: Şinasi / Şair Evlenmesi /1859
 İlk yerli roman: Şemsettin Sami / Taşşuk-ı Talat ve Fitnat
 İlk çeviri roman: Yusuf Kamil Paşa/ Fenelon'dan Telemak /1859
 İlk köy romanı: Nabizade Nazım / Karabibik
 İlk natüralist roman: Nabizade Nazım / Zehra
 İlk psikolojik roman: Mehmet Rauf / Eylül
 İlk realist roman: Recaizade Mahmut Ekrem / Araba Sevdası
 İlk tarihî roman: Namık Kemal / Cezmi
 İlk tarihi roman: Namık Kemal / Cezmi, A. Mithat / Yeniçeri
 İlk hikâye kitabı: A:Mithat /Letaif-i Rivayet
 İlk fıkra yazarı: Ahmet Rasim
 İlk Türkçe yazılan ilk kitap: Kutadgu Bilig
 Dünya edebiyatındaki ilk modern roman: Cervantes/Don Kışot
 İlk edebi bildiri yayımlayan topluluk: Fecr-i Ati
 Mesnevi tarzında yazılmış ilk eser: KUTADGU BİLİĞ
 Dünya edebiyatındaki ilk hikâyeci ve eseri: Boccaio Decamkeron
 Sahnelenen ilk tiyatro: Namık Kemal / Vatan yahut Silistre
 İlk natüralist eserimizin yazarı Nabizade Nazım / Zehra
 Konuşma diliyle yazılmış ilk hikâyenin yazarı: Ömer Seyfettin
 İlk kadın romancımız: Fatma Aliye Hanım
 Süslü nesrin ilk temsilcisi: Sinan Paşa
 Dünyanın bilinen ilk destanı: Sümerlerin Gılgamış Destanı
 Dünyanın halen yaşayan en büyük ve ilk Müslüman Türk Destanı: Kırgızların Manas Destanı